

การบริหารจัดการมาตรการทางกฎหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา

MANAGEMENT OF LEGAL MEASURES TO BUILD RESTORATIVE RELATIONS OF CRIMINAL CASES

นิวัฒน์ รุ่งสร้อย^{1*} และ อภิรัตน์ โกสุมา²

NIWAT RUNGSOI^{1*} and APHIRAT KOSUMA²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญามีปัญหาอย่างไร ควรแก้ไขอย่างไร 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศว่าเหมือนหรือแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไร 3) เพื่อนำเสนอมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสม เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมนานาประเทศ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลพนักงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาทำการสรุป

ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการบริหารจัดการปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย โดยสรุปว่าประเทศไทยนำมาใช้ในชั้นศาลจำนวน 2 รูปแบบ คือ 1) การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทคดีอาญา และ 2) กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีซึ่งในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19, 20 และ 20 ทวิ ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ที่บัญญัติให้อำนาจศาลในการประนีประนอมหรือไกล่เกลี่ยโดยใช้กับประเภทคดีความผิดอันยอมความได้ เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่ศาลยุติธรรมได้นำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสอง และมาตรา 173 มีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนซึ่งคดีประเภทดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นความผิดที่มีอัตราโทษสูงและไม่สามารถยอมความได้

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ ; มาตรการทางกฎหมาย ; การสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ ; คดีอาญา

¹⁻² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจและรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, Instructor of the curriculum of Bachelor of Public Administration, Faculty of Business Administration and Public Administration, Western University.

* Corresponding Author, Email: rungsnp@hotmail.com

Received: Jul 7, 2022, Revised: Dec 5, 2022, Accepted: Dec 18, 2022

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study “How is the management of factual and legal problems related to build restorative relations of criminal cases?” and “How should be resolved?”; 2) to analyse the problems of building restorative relations of criminal cases in Thailand and abroad that “How are they similar or different from Thailand?”; 3) to propose appropriate legal measures for building restorative relations in foreign criminal cases in order to be applied to the Thai law to be as efficient as any other country. This research is qualitative research by in-depth interview. The group of key informants consisted of 30 people from government agencies that oversee the employees involved, in order to obtain primary data about both theory and practice, as well as an analysis of data collected from the survey. The results found that:

In term of the management of factual and legal problems, Thailand is used at the trial of two types: 1) meditation of criminal dispute, and 2) restorative justice and peaceful means. In the meditation of dispute, there is the Civil Procedure Code Sections 19, 20 and 20 bis that including the Criminal Procedure Code Section 15, which provides the court’s authority to reconcile or mediate by using the type of compound offenses such as meditation of dispute, however, the Court of Justice adopted the provisions of the Criminal Procedure Code Section 172 paragraph two and Section 173, there is a prosecutor who acts as a plaintiff, most of which are the offenses that have a high penalty rate and cannot be reconciled.

Keywords : Management ; Legal Measures ; Restorative Relations of Criminal Cases

บทนำ

ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายเนื่องจากในการดำเนินคดีอาญารัฐใช้กฎหมายในฐานะเป็นเครื่องมือในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญตามหลักการแก้แค้นทดแทนมากกว่าที่จะมุ่งใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพราะมองว่าผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่มีจิตใจชั่วร้ายไม่ควรคบค้าสมาคมทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสกลับคืนสู่สังคมภายหลังจากพ้นโทษ จึงมีความจำเป็นต้องหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ถึงแม้มีมาตรการลงโทษด้วยการเพิ่มโทษกรณีกระทำความผิดซ้ำ เพื่อให้บุคคลนั้นรู้สึกเกรงกลัวในการกระทำความผิด และมีให้บุคคลอื่นไม่เอาเยี่ยงอย่าง แต่ปริมาณของอาชญากรรมมิได้ลดจำนวนลงในส่วนหนึ่งของเหยื่ออาชญากรรม การชดเชยความเสียหายเป็นการชดเชยตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ทำให้ความเสียหายของเหยื่ออาชญากรรมไม่ได้รับการเยียวยาตามความต้องการที่แท้จริง อีกทั้งชุมชนหรือสังคม

ไม่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยยังมีลักษณะนำเอาคดีถึงเอาข้อพิพาทเข้าสู่ระบบของศาลโดยไม่มีกระบวนการส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหในชุมชนทำให้เป็นการเพิ่มภาระให้ศาลที่มีภารกิจมากอยู่แล้ว รวมถึงผู้กระทำผิดเข้าสู่ราชทัณฑ์เกินกว่ากำลังที่มีอยู่จะรับได้จนเกิดปัญหาคนล้นคุก คดีล้นศาล จึงอาจจะไม่ได้รับการฟื้นฟูที่เหมาะสมเพราะทรัพยากรจำกัด แล้วก็ไม่สามารถจะกลับมาเป็นคนดีของสังคมอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ได้ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปลี่ยนแนวคิด (สุพิศ ประณีตพลกรัง, 2562)

การบริหารจัดการมาตรการทางกฎหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาปัญหาปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้นรวมทั้งปัญหากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่สามารถควบคุมปริมาณของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้จึงจำเป็นต้องแสวงหาเครื่องมือและกลไกขึ้นมา เพื่อให้สอดคล้องกับการอำนวยความสะดวกที่สะดวกรวดเร็ว และเป็นธรรม อีกทั้งเพื่อบรรลุมวลวัตถุประสงค์ในอันที่จะคุ้มครองสังคมให้มีความสงบ และพัฒนาแนวทางเข้าหาชุมชนเพื่อหาแนวร่วม

แก้ปัญหาอีกทางหนึ่งโดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการถ่วงดุลความคิดความผิดมิให้ค้างอยู่ในกระบวนการพิจารณาตัดสินของศาล อันเป็นผลให้กระบวนการยุติธรรมมีเวลาในการพิจารณาตัดสินและดำเนินคดีกับคดีอุกฉกรรจ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ผู้เสียหายก็ได้รับการดูแลคุ้มครอง และมีได้ถูกทอดทิ้งจากกระบวนการยุติธรรม (สิทธิกร ศักดิ์แสง, 2559)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวคิดใหม่ในสาขาอาชญาวิทยา (Criminology) และเหยื่อวิทยา (Victimology) โดยแนวคิดนี้กำหนดสมมติฐานว่า อาชญากรรมที่เกิดขึ้น ณ ที่แห่งใดจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายและสมาชิกในสังคมพร้อมๆ กัน ดังนั้น วิธีการที่ดีที่สุดในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม คือ การเปิดโอกาสให้คู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นร่วมกันซึ่งได้แก่ ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสมาชิกในสังคมบุคคลทั้งสามฝ่ายนี้จะเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์และมีบทบาทสำคัญยิ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญาในรูปแบบนี้ในขณะที่รัฐองค์กรของรัฐรวมทั้งผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายต่างๆ (อุดม รัฐอมฤต, 2562) จะทำหน้าที่เพียง “ผู้อำนวยความสะดวก” (facilitators) ของกระบวนการยุติธรรมที่จะช่วยประสานให้คู่กรณีสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กล่าวคือความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดการเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหาย และการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและสมาชิกในสังคม เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถกลับมาอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทุกฝ่ายเข้ามาประชุมร่วมกันนั้น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพียงแค่การมุ่งเยียวยาความเสียหายทางร่างกายและทางทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการเยียวยาความเสียหายทางสังคม ทางจิตใจและความเสียหายต่อความสัมพันธ์อันดีอีกด้วย (อุทัย อาทิวา, 2556)

ดังนั้นเพื่อให้สามารถลดทอนต่อสภาพบีบคั้นในทางสังคม เศรษฐกิจจนมีความแข็งแกร่งพอที่จะไม่กระทำผิดได้อีก แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้เน้นการฟื้นฟูแต่เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องเข้ารับการอบรมในโครงการฝึกอบรมหรือเข้ารับการบำบัดรักษา หากมีความจำเป็นและเป็นเหตุแห่ง

การกระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อจัดปัญหาในการกระทำความผิดด้วยเหตุนี้การเข้ารับ การรักษาหรืออบรมจึงเป็นหลักเกณฑ์หรือวิธีการที่มีความหลากหลายและขึ้นอยู่กับสาเหตุของการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดแต่ละรายตามความเห็นของที่ประชุม แต่การฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดมุ่งเน้นที่ทำให้ผู้กระทำความผิดปรับตัวให้เข้ากับสังคมแต่ไม่ได้มุ่งพิจารณาเฉพาะกรณีและตามความสมัครใจของผู้กระทำความผิด ดังที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา เป็นแนวคิดการบริหารงานยุติธรรมแบบใหม่ที่มุ่งให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้สร้างความสัมพันธ์อันดีซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ผู้เสียหายได้รู้เหตุแห่งการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงผลเสียอันเกิดจากการกระทำเป้าหมายมิใช่เพียงฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือการได้แก่แค้นด้วยการทดแทนหรือการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่กระบวนการดังกล่าวนำไปสู่ความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน นำมาซึ่งการระงับข้อพิพาทที่มีต่อกัน ป้องกันการแก้แค้นระหว่างกัน เพราะคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมที่จะระงับข้อพิพาทโดยการหาทางออกร่วมกัน จัดให้มีการพบปะพูดคุยระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย สมาชิกในครอบครัว ของบุคคลทั้งสองฝ่าย รวมถึงสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการพูดคุยและตกลงร่วมกันการบริหารจัดการมาตรการทางกฎหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญานับได้ว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มุ่งเน้นการขยายโอกาสให้ผู้เสียหายเปรียบในสังคมได้รับการอำนวยความสะดวกมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการระงับข้อพิพาทและลดปริมาณคดีโดยประชาชน ชุมชนและทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวก และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญามีปัญหาอย่างไร ควรแก้ไขอย่างไร
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของประเทศไทย และต่างประเทศว่าเหมือนหรือแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไร
3. เพื่อนำเสนอมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความ

เหมาะสม เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพ
ทัดเทียมนานาประเทศ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
อาจจำแนกออกได้ดังนี้

2.1) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structure – functional theory) อธิบายว่าสังคมส่วนรวม เป็นระบบหนึ่งที่ประกอบด้วยระบบย่อยๆ ผูกโยงและมีความสัมพันธ์กันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใดเกิดขึ้น สังคมก็มีโครงสร้างเพื่อทำหน้าที่ในการดำรงสังคมให้คงอยู่ ดังนั้นยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นกลไกทางสังคมที่มีโครงสร้างของตนเอง ทำหน้าที่สำคัญในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมซึ่งละเมิดสัมพันธ์ทางของสมาชิกและบรรทัดฐานของสังคมโครงสร้างนี้อาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมวัฒนธรรม และกาลเวลาแต่จะทำหน้าที่อย่างเดียวกัน คือหน้าที่ในการควบคุมสังคม จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบและให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยและรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนขณะเดียวกันกลไกแต่ละกลไกต่างทำหน้าที่หลายอย่าง (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์และคณะ, 2554)

2.2) ทฤษฎีการควบคุมและยับยั้งอาชญากรรม (Control and deterrence theory) ให้ความสำคัญกับการควบคุมอย่างเป็นทางการโดยกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายและการควบคุมอย่างไม่เป็นทางการโดยสถาบันทางสังคม ได้แก่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาสถาบันศาสนา ซึ่งจะต้องดำเนินการควบคุมและยับยั้งอาชญากรรมอย่างรวดเร็ว มีการลงโทษที่เหมาะสมกับความรุนแรงของความผิดที่กระทำ มีกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและมีการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายตามสมควรแก่กรณี (ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, 2560)

2.3) ทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการ (Theory of re-integrative shaming) ของ John Braithwaite อธิบายว่า การยับยั้งซึ่งใจที่จะลงมือประกอบอาชญากรรมเกิดจากการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ 2 วิธีคือความกลัวสังคม ไม่ยอมรับและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือ หิริ-โอตตัปปะ (Conscience) ซึ่งการที่ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงของผู้กระทำความผิดรับรู้ลงโทษและชดเชยแก่ผู้เสียหายต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น (ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, 2560)

2.4) ทฤษฎีการพรรณนาความรู้สึก (Narrative theory) นำมาใช้อธิบายการจัดให้มีพื้นที่ และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเล่า

เรื่องราวในฐานะ “ผู้เล่าเรื่อง” มีฐานะ “เหยื่อผู้ถูกระทำ” ซึ่งเป็นกระบวนการบำบัดเยียวยาอย่างหนึ่งทำให้รู้สึกได้รับ “อำนาจ” ที่สูญเสียไปจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมกลับคืนมาอีกครั้ง นอกจากนี้การพูดคุยกันทำให้เข้าใจคุณค่าศักดิ์ศรีและความสำคัญของความเสียหายที่เกิดขึ้น (ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์, 2550)

2.5) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายกลับคืนสู่ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันโดยใช้วิธีการสร้างกระบวนการที่มีส่วนร่วมหลายฝ่าย ได้แก่ฝ่ายผู้กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย สังคมชุมชน และเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวดำเนินการโดยวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี แทนการลงโทษจำคุกหรือลงโทษอื่นตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งอาจหมายความว่ารวมถึงการเจรจา (Mediation) การไกล่เกลี่ย (Conciliation) การประชุมกลุ่มเพื่อระงับข้อพิพาท (Conferencing and Sentencing Circles) (ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย, 2552)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารของไทย และของต่างประเทศและการศึกษาภาคสนาม โดยศึกษาการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความ ทางวิชาการ ทฤษฎีวรรณกรรม รายงานการวิจัย และตลอดจนศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งทำการศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์มาตรฐานทางกฎหมายในการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการภาคสนามจากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเทศ ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้พิพากษาศาลยุติธรรม (2) กลุ่มพนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุด (3) กลุ่มพนักงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (4) กลุ่มทนายความ สภาทนายความ (5) กลุ่มพนักงานคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม และ (6) กลุ่มอาจารย์คณะนิติศาสตร์ โดยรวมจำนวน 30 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการค้นหาข้อเท็จจริงแล้วนำมาหาข้อสรุปอย่างเป็นระบบมีเหตุผลและ

อ้างอิงทฤษฎีโดยดำเนินการจัดระเบียบข้อมูลซึ่งมีผลการวิจัย
ต่อไป (บุษกร เชี่ยวจินดาภานต์, 2561)

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลก็จะยื่นฟ้องคดีนั้น
แต่ถ้าเห็นว่าไม่มีมูลพนักงานอัยการก็จะส่งคำร้องนั้นคืนไปยังศาล

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการมาตรการทางกฎหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา” โดยสามารถสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ปัญหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา อันเป็นการใช้ดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ขาดองค์หรือหน่วยงานที่คอยถ่วงดุลและคานอำนาจการสั่งให้ใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์(การชะลอฟ้อง) แทนการฟ้องคดีอาญาต่อศาล ส่งผลต่อเสถียรภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด หรือจำเลยอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการศึกษาค้นคว้าถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของต่างประเทศ ในประเด็นเกี่ยวกับการถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจการสั่งชะลอฟ้องของพนักงานอัยการเพื่อสร้างเสถียรภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแต่ละประเทศ การใช้กระบวนการเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของประเทศไทยควรมีหน่วยงาน หรือองค์กรอื่นเข้ามาถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจการสั่งของพนักงานอัยการ เพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการออกคำสั่งดังกล่าว

1.1) เพื่อการตรวจสอบโดยองค์กรภายในพนักงานอัยการ แต่ละคนล้วนมีอำนาจเต็มในการสั่งฟ้องหรือการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด แต่อีกด้านหนึ่งพนักงานอัยการอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพนักงานอัยการอาวุโส ต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการอาวุโสในการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี เมื่อพนักงานอัยการดำเนินการไม่ฟ้องคดีต้องแสดงเหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษรและต้องแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องพร้อมเหตุผลให้ผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษทราบ ในขณะที่พนักงานอัยการต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการอาวุโสซึ่งจะตรวจสอบว่าความเห็นดังกล่าวมีเหตุผลเพียงพอหรือไม่

1.2) เพื่อการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก เมื่อผู้ใดเห็นว่าคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการไม่ชอบด้วยเหตุผล ผู้นั้นมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อสั่งให้มีการพิจารณาคดีนั้น ในขั้นตอนคำร้องนั้นจะถูกส่งไปยังพนักงานอัยการให้พิจารณา

ปัญหาข้อกฎหมาย

โดยหลักแล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย การดำเนินกระบวนการพิจารณามีความประสงค์ในการพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ แต่ในส่วยผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาได้กำหนดไว้ในมาตรา 38 กรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยค่าเสียหายได้มีประมวลกฎหมายอาญามาตรา 39 ให้อำนาจไว้แล้ว นอกจากนี้การจะสามารถบังคับให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาเป็นรูปธรรมมากขึ้นปัญหาข้อกฎหมายที่ยังเป็นอุปสรรคคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 38 และมาตรา 39 โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้เมื่อนาคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว จะทำให้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาระงับ ซึ่งอาจส่งผลให้เมื่อนาคดีเข้าสู่กระบวนการแล้ว จะมีการฟ้องคดีนั้นต่อศาลอีก

วิเคราะห์สภาพปัญหาข้อเท็จจริง

การสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาเป็นการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน ขาดองค์หรือหน่วยงานที่จะเข้ามาคอยถ่วงดุลและคานาการใช้อำนาจ ส่งผลเสียหายนต่อเสถียรภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผู้เสียหายหรือจำเลยอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมได้ จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของประเทศต่าง ๆ ทั้งในระบบ Common Law และระบบ Civil Law พบว่าในประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นมีการถ่วงดุลและคานาอำนาจของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยหน่วยงานภายในองค์กรนั่นเอง และโดยหน่วยงานภายนอกองค์กร ส่งผลให้การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถบรรลุเป้าหมาย คือการแก้ไขและการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด การใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์แทนการฟ้องคดีอาญาเป็นการบริหารจัดการคดีอย่างหนึ่งซึ่งอยู่ในขั้นตอนการสั่งคดีของพนักงานอัยการ เป็นกระบวนการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ที่ใช้อำนาจบริหาร แต่เพียงฝ่ายเดียวไม่มีคณะกรรมการมาตรวจสอบและควบคุมการใช้มาตรการดังกล่าวให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยการฟ้องคดีอาญาของประเศญี่ปุ่นมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1948 บัญญัติ ถึงเรื่องนี้ไว้คือ มาตรา 248 ในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอาญา เนื่องจากบุคลิกภาพอายุและสภาพแวดล้อมของผู้กระทำผิด ความหนักเบาและลักษณะของความผิด ตลอดจนพฤติการณ์แวดล้อมภายหลังที่ได้กระทำความผิดแล้ว อัยการอาจไม่ฟ้องคดีก็ได้ การฟ้องคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาพนักงานอัยการมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการเริ่มการดำเนินคดีอาญา เจ้าพนักงานตำรวจไม่มีอำนาจฟ้องดำเนินคดีอาญาด้วยตัวเอง โดยถือหลักการฟ้องคดีอาญา ตามกฎหมาย (Legality Principle) เพราะมีตัวบทกฎหมายหลายฉบับที่ระบุบังคับให้ต้องฟ้องคดีที่มีมูลต่อศาลโดยไม่มีข้อยกเว้น แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการสหรัฐอเมริกาก็มิได้ยึดถือหลักการฟ้องคดีอาญาตาม กฎหมาย (Legality Principle) แต่อย่างใด กลับใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) โดยใช้ดุลพินิจการไม่ฟ้องคดีอย่างกว้างขวาง สำหรับการใช้มาตรการชะลอฟ้องในสหรัฐอเมริกานั้นผู้ที่อาจได้รับการชะลอฟ้องต้องไม่เป็นบุคคลที่ (1) ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีที่กระทรวงยุติธรรมระบุไว้โดยเฉพาะว่าต้องสั่งฟ้องคดี (2) บุคคลที่เคยต้องโทษคดีอาญามาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง (3) ผู้ติดยาเสพติด (4) เจ้าพนักงานของรัฐ หรืออดีตเจ้าพนักงานของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนความไว้วางใจของสาธารณชน หรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติจากหลักกฎหมายดังกล่าวประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำวิธีการชะลอฟ้องมาใช้ในประเทศของตน โดยเฉพาะในประเทศญี่ปุ่นได้นำวิธีการชะลอฟ้องมาใช้อย่างกว้างขวาง ซึ่งพนักงานอัยการ ประเทศญี่ปุ่นได้ใช้วิธีการชะลอฟ้องกับคดีทุกประเภท

3. เพื่อนำเสนอมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสม เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมนานาประเทศ

3.1) ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. มาตรา 44 บัญญัติว่า “เมื่ออัยการสูงสุดได้รับคำสั่งชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการเป็นไปตามมาตรา 41 และการชะลอฟ้องเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคมให้อัยการสูงสุดมีคำสั่งเห็นชอบและแจ้งให้พนักงานอัยการทราบโดยไม่

ชักช้า” ควรแก้ไขบทบัญญัติตามมาตราดังกล่าวข้างต้น โดยเพิ่มหน่วยงานหรือองค์อื่นให้อำนาจในการถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการออกคำสั่ง อีกทั้งเป็นการให้หลักประกันความยุติธรรมให้แก่คู่ความที่เข้าสู่กระบวนการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา

3.2) ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. มาตรา 46 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ยอัยการสูงสุดเห็นว่าการชะลอการฟ้องไม่เป็นที่สมควรตามมาตรา 41 หรือการชะลอการฟ้องนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือสังคมให้อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่เห็นชอบและส่งเรื่องกลับไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้มีคำสั่งไม่ชะลอการฟ้องและดำเนินคดีต่อไปให้คำสั่งไม่ชะลอการฟ้องนั้นเป็นที่ยุติ และให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังผู้ต้องหาและผู้เสียหายทราบภายในเจ็ดวัน” ควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยเปิดช่องทางให้ผู้ที่ถูกพนักงานอัยการสั่งไม่ให้ใช้วิธีการชะลอการฟ้องสามารถอุทธรณ์คำสั่งของพนักงานอัยการได้ โดยกำหนดให้มีองค์กรหรือหน่วยงานอันประกอบด้วย ศาล อัยการ เข้ามาเป็นองค์คณะในการพิจารณาเพื่อพิจารณาสั่งอุทธรณ์ดังกล่าวและบัญญัติให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์เป็นที่ยุติแล้วจึงดำเนินการกระบวนการตามขั้นตอนต่อไป หากคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์เห็นว่าคำสั่งดังกล่าวชอบแล้วและเห็นพ้องด้วยคำสั่งไม่ชะลอฟ้องก็เป็นที่ยุติ หากเห็นแย้งควรให้นำคดีนั้นเข้าสู่กระบวนการชะลอฟ้องก็ให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการชะลอฟ้องต่อไป

จากหลักกฎหมายดังกล่าวประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์เป็นสังเขปดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้พิพากษาศาลยุติธรรม การสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาจะเห็นได้ว่า กระบวนการนี้ศาลยุติธรรมได้ใช้มาโดยตลอดแต่เป็นการใช้ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โครงสร้างก็ โดยศาลตั้งผู้ไกล่เกลี่ยเมื่อมีการไกล่เกลี่ยสำเร็จก็ทำเป็นบันทึกการไกล่เกลี่ย ถ้าถอนฟ้องได้ก็ถอนฟ้อง ถ้าเป็น คดีความผิดต่อแผ่นดินศาลก็จะใช้ดุลพินิจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด หากจะมีกฎหมายที่บังคับกับกรณีดังกล่าวเป็นการเฉพาะก็เป็นการตีเปิดโอกาสให้คู่ความได้ฟื้นฟูความสัมพันธ์กัน ให้โอกาสผู้กระทำผิดสำนึกใน การกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

2. กลุ่มพนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุด การยุติข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นอีกหนึ่งบทบาทที่ท้าทายพนักงานอัยการในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พนักงานอัยการประเทศไทยมีอิสระในการสั่งคดีโดยใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล การชะลอฟ้องเป็นวิธีการใหม่ดังนั้นก็ควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีข้อจำกัดไว้บ้าง เช่น การกำหนดประเภทความผิดและกำหนดอัตราโทษไว้ว่าต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี แต่ถึงอย่างไรก็ตามการกระทำความผิดของอาชญากรรมในสังคมไทยนั้นสังคมยังต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษบ้าง ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ได้ รับโทษเสียเลย ผู้เสียหายจะเกิดความแค้นซึ่งอาจแก้แค้นเสียเองก็ได้เช่นนี้การนำการชะลอฟ้องมาใช้ในสังคมไทยจึงต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมไทยด้วย

3. กลุ่มพนักงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ควรแบ่งแยกว่าเป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดิน หรือคดีความผิดต่อส่วนตัว น่าจะใช้กระบวนการนี้ได้แต่คงต้องมา มองว่าในการดำเนินคดีอาญานั้นเหตุใดจึงต้องแบ่งแยกเป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งคิดว่ากรณีเป็นความผิดอาญาแผ่นดินนั้น กระทบต่อส่วนรวมคงจะกำหนดถึงขนาดให้สิทธิการฟ้องคดีอาญาระงับไม่ได้แต่ถ้าคดีขึ้นสู่ศาลแล้วผ่านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้จำหน่ายคดีถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขก็ต้องกลับไปดำเนินคดีกันต่อไป

4. กลุ่มทนายความ สภานายความ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต้องนำไปใช้กับคดีอาญา ทุกประเภท ไม่มีประเทศใดที่จะให้สิทธิผู้เสียหายในการฟ้องคดีได้มากเท่าประเทศไทย จึงควรเปิดโอกาสให้มี การนำกระบวนการนี้ไปใช้กับคดีอาญาทุกประเภท

5. กลุ่มอาจารย์คณะนิติศาสตร์การจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ไม่ว่าจะเป็นการ นำไปใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก หรือใช้ขนานไปกับกระบวนการยุติธรรมหลัก การจะให้เกิดผลเป็น ที่ยอมรับต้องมีการแก้กฎหมาย ซึ่งปัจจุบันได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. อันมีการกำหนดรูปแบบวิธีการหรือมาตรการที่ชัดเจน

การบริหารจัดการปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย โดยสรุปว่าประเทศไทยนำมาใช้ในชั้นศาลจำนวน 2 รูปแบบ คือ 1) การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทคดีอาญา และ

2) กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีซึ่งในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 20 และ 20 ทวิ ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ที่บัญญัติให้อำนาจศาลในการประนีประนอมหรือไกล่เกลี่ยโดยใช้กับประเภทคดีความผิดอันยอมความได้ โดยสภาพปัญหาการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นการอธิบายหลักกฎหมายและให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย มีผลทำให้ปริมาณคดีเสร็จไปจากศาลยุติธรรมเป็นจำนวนมากจึงถือว่าเป็นส่วนช่วยในการบริหารจัดการคดีได้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังไม่สามารถบรรลุผลในหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 และมาตรา 78 โดยเมื่อพิจารณาในต่างประเทศ อาทิเช่นประเทศแคนาดา รัฐบาลกลางใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยใช้กับประเภทความผิดเล็กน้อยหรือที่กระทำการโดยประมาท ส่วนในรัฐนิวาสโกเทียมีการใช้อย่างเต็มรูปแบบโดยใช้กับคดีอาญาที่มีความผิดรุนแรง พร้อมทั้งประเทศเยอรมนีใช้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับทุกประเภท คดียกเว้นความผิดอาญาที่ไม่มีผู้ถูกกระทำ กล่าวคือ ไม่เปิดกว้างจนเกินไปการกำหนดอัตราโทษและบทลงโทษควรต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมและชัดเจน มิใช่เข้าไปใช้กับการกระทำความผิดทุกๆ ประเภทโดยเฉพาะความผิดที่ร้ายแรงอันเป็นภัยต่อสังคมเพราะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจมีความนุ่มนวลเกินกว่าจะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับใจได้ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการมาตรการทางกฎหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาด้วย สาเหตุประการที่ทราบคืออยู่แล้วเรื่องของจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกศาลพิพากษาจำคุกและต้องนำตัวผู้ต้องขังไปยังเรือนจำส่งผลให้จำนวนผู้ต้องขังมีจำนวนมาก อีกทั้งยังพบว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดไปอยู่ในสถานที่เดียวกันนั้น มิใช่การแก้ไขปัญหาคือเยียวยาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ไม่นานาประเทศจึง ได้มีความพยายามแสวงหาวิธีการที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดให้กลับมาเป็นดังเดิม จึงได้เกิดมีกระบวนการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ โสภณ รัตนการ (2557) กล่าวว่า ประเทศไทยเองก็ได้นำวิธีการดังที่ได้กล่าว

มาแล้วข้างต้นมาบัญญัติเป็นกฎหมาย โดยการยกร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้อง คดีอาญา พ.ศ.สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวนี้ แบ่งมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญาออกเป็น 2 วิธีคือ วิธีที่หนึ่งการไกล่เกลี่ยคดีอาญาวิธีที่สองการชะลอฟ้องคดีอาญา จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์พบว่า มีแนวคิดทฤษฎีของต่างประเทศและของประเทศไทยที่นำมาปรับใช้กับงานวิจัยฉบับนี้คือ ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Justice) ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ (Pattern of Restorative Justice) ทฤษฎีมุมมองทางสังคมของกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ (Social Dimension of Restorative Justice) โดยสอดคล้องกับแนวคิดแรงจูงใจของผู้ที่จะให้อภัยผู้กระทำความผิดและมีส่วนร่วมในกระบวนการของการบูรณะ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ Wenzel et al (2000) ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางสังคมที่ใช้ร่วมกันระหว่างเหยื่อผู้กระทำความผิดอาจเป็นประโยชน์ในการจูงใจ ให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการให้อภัย งานวิจัยของ Strang (2004) เกี่ยวกับความยุติธรรมในบริบทความยุติธรรม ทางอาญาแสดงให้เห็นว่าการแสดงออกของความสำนึกผิดและ การขอโทษในการสื่อสารโดยผู้กระทำความผิด มีอิทธิพลสำคัญต่อการให้อภัยของผู้เสียหายในที่สุดนักวิจัยจำเป็นต้องเข้าใจว่าตัวแปรขององค์กรมีผลต่อการบูรณาการหลักการความยุติธรรมบูรณะภายในองค์กรและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการซ่อมแซมความเสียหายและฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่เป็นอันตราย องค์กรคำนึงซึ่งสะท้อนอยู่ในพันธกิจและวัฒนธรรมองค์กรอาจมีความสำคัญ Weitekamp, Elmar G.M. (2000) ได้ถกเถียงกันถึงความสำคัญของการคำนึงเช่นความเห็นอกเห็นใจความเมตตา ร่วมกันและความหวังทั้งหมดซึ่งสนับสนุนบริบทที่สนับสนุนการฟื้นฟูความสัมพันธ์ Roche, Declan (2003) ให้ความสนใจกับความสำคัญของการเรียกคืนความชอบธรรมขององค์กร อันเนื่องมาจากการละเมิด (เช่นการทุจริตการฝ่าฝืนจรรยาบรรณของผู้จัดจำหน่าย) เป็นแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการกลับเข้าร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย ความชอบธรรมขององค์กรเป็นเรื่องที่มีความสำคัญสำหรับทุกองค์กรความกดดันด้านความชอบธรรมมีความแข็งแกร่งเป็นพิเศษสำหรับบริษัทขนาดใหญ่และสาธารณะ พร้อมทั้งสอดคล้องกับบรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรณชชากุล, สิริพันธ์ พลรบ (2554) กล่าวว่า การเน้นย้ำถึงพฤติกรรมและคำถามที่สำคัญสำหรับนักวิจัยองค์กรที่จะต้องพิจารณาเมื่อศึกษา

ด้านทฤษฎีและการปฏิบัติของความยุติธรรมในการบูรณะ เราหวังว่าเอกสารของเราจะสร้างแรงบันดาลใจให้นักวิจัยคิดถึงความยุติธรรมขององค์กรในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งรวมเอาผู้กระทำผิดผู้เสียหายองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุผลที่ทุกคนเห็นว่าเป็นประโยชน์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารและระบบงานยุติธรรม แนวคิดที่มุ่งต่อการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแนวคิดที่มุ่งการป้องกันการเกิดอาชญากรรมและแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จากการศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายพบว่า การสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาศึกษาโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งร่าง พระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. เปรียบเทียบกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ของต่างประเทศปัญหาข้อเท็จจริงที่พบในประเทศไทยคือ การใช้มาตรการในการสร้างความสัมพันธ์เชิง สมานฉันท์ในคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการสั่งโดยพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการอาศัยความตามกฎหมายดังกล่าวในการอนุญาตให้ใช้วิธีการชะลอการฟ้องคดีอาญา ซึ่งการออกคำสั่งของพนักงานอัยการไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดคอยถ่วงดุลการออกคำสั่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อคู่ความในคดีเกิดความไม่เสมอภาคภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการนี้ผู้วิจัยขอสรุปกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการสร้าง ความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2547) กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การปรับกระบวนการทัศนกระบวนการยุติธรรมของไทย ผลการศึกษาสรุปได้สองประการคือ ประการที่หนึ่ง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีลักษณะสำคัญทางวิชาการและทางปฏิบัติคือ เป็น ปรัชญาการกระทำทางสังคมซึ่งมีลักษณะของ “ปรัชญา แนวคิด และทฤษฎี” ซึ่งมีรอบกระบวนการทัศนมุ่งสู่ความ สันติสุขสมานฉันท์ทางสังคมที่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้ด้วย “กระบวนการเชิงสมานฉันท์” ใช้เป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้หลายระดับ รวมทั้งระดับที่มีการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมในระดับขัดแย้งสูงสุดของสังคม ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนและวิธีปฏิบัติด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในสังคมและกระบวนการยุติธรรมไทย (ณรงค์ ใจหาญ, 2556)

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ต้องใช้กระบวนการดังกล่าวที่ไม่ เน้นการดำเนินการตาม
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบปกติ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ควรเพิ่มหน่วยงานเข้ามาร่วมตรวจสอบการออกคำสั่งให้ใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์เชิง สมานฉันท์แทนการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ เพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการออกคำสั่ง
2. ควรจัดให้มีการอบรมเจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความสัมพันธ์เชิง สมานฉันท์เพื่อให้เจ้าหน้าที่เหล่านั้นเกิดความรู้ความเข้าใจถึงแนวทางการสร้างความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ใน คดีอาญา ที่ไม่เหมือนการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมตามปกติ
3. ควรจัดให้มีโครงการส่งเสริมและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่เมื่อตน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ได้ผ่านการมีมติเห็นชอบจากการประชุมของคณะรัฐมนตรีแล้ว และได้ส่งผ่านเข้าไปในสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาแต่ก็ยังมีปัญหาอยู่ในหลายประเด็นที่นักวิชาการด้านนิติศาสตร์และผู้พิพากษาจำนวนมากไม่เห็นด้วย ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน หรือการชะลอการฟ้องในชั้นพนักงานอัยการ ซึ่งยังมีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาอีกมาก เพื่อให้กระบวนการดังกล่าวเกิดความชอบธรรมเสริมสร้างความปรองดองให้เกิดในสังคมยังคงมีประเด็นที่ต้องศึกษาอีกว่าควรแก้ปัญหานี้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงยุติธรรม. (2546). *กระบวนการค้นหาคดีใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- [2] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์และคณะ.(2554). *ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและอาญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 14. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี, หน้า 14-13 ถึง 14-17.*
- [3] จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2547). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางเลือกในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญา สำหรับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร:
- [4] ดุลพห. สำนักกระบวนวิธีพิจารณาความอาญา สำนักงานศาลยุติธรรม. (2552). *การไกล่เกลี่ยพินัยกรรมในคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักกระบวนวิธีพิจารณาความอาญา สำนักงานศาลยุติธรรม.
- [5] ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ. (2560). *กฎหมายอาญาทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- [6] ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานอัยการสูงสุด.
- [7] ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย. (2552). *กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม*. หน้า 7-40.
- [8] ณรงค์ ใจหาญ. (2556). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- [9] บุษกร เชี่ยวจินดาภานต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์ คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, 13(25), 103-118.
- [10] วรณชัย บุญบำรุง, ธนฤต วรณชชากุล, สิริพันธ์ พลรบ. (2554). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- [11] สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2562). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแก้ไขใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- [12] สิทธิกร ศักดิ์แสง. (2559). ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทชั้นสอบสวน. *วารสารสิทธิปริทัศน์*, 30(93), 47-61.

- [13] โสภณ รัตนกร. (2557). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- [14] อุดม รัฐอมฤต. (2562). วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา. วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 48(2), 220-247.
- [15] อุทัย อาทิวา. (2556). คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ระบบไต่สวน & ระบบกล่าวหา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- [16] Roche, Declan. (2003). Accountability in Restorative Justice. New York: Oxford University Press
- [17] Weitekamp, Elmar G. M. (2000). Research on Victim-Offender Mediation: Findings and Needs for the Future. In Victim-Offender Mediation in Europe: Making Restorative Justice Work pp.99-121. Leuven (Belgium): Leuven University Press.
- [18] Wenzel, L. H. (2000). Understanding managerial coaching: The role of manager attributes and skills in effective coaching. Unpublished doctoral dissertation, Colorado State University.